

Włodzimierz Janowski*

Rządy Rady Regencyjnej w zasobie Archiwum Akt Nowych

Rules of the Regency Council in the Resources of the Archive of New Records

STUDIA I ANALIZY

Słowa kluczowe: Archiwum Akt Nowych, Rada Regencyjna, Gabinet Cywilny Rady Regencyjnej, Prezydium Rady Ministrów, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Aproprowizacji, Jan Kucharzewski, Władysław Wróblewski

Key words: Archives of New Records, Regency Council, Civil Cabinet of the Regency Council, Presidium of the Council of Ministers, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Provisioning, Jan Kucharzewski, Władysław Wróblewski

Abstrakt: Szczególne miejsce w badaniach naukowych zajmują archiwa. Celem materiału jest przedstawienie źródeł do badań nad funkcjonowaniem rządów Rady Regencyjnej w zasobie Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Dokumentacja zgromadzona w AAN ma charakter rozproszony (przechowywana jest w kilku zespołach archiwalnych: Gabinet Cywilnym Rady Regencyjnej, Prezydium Rady Ministrów, Ministerstwa Aproprowizacji, Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz spuściznach prywatnych) i najczęściej wzajemnie się uzupełniają. Wspomniane dokumenty pozwalają na przedstawianie zarówno organizacji rządów, ich obsady personalnej jak i analizę „procesu rządzenia” i powiązań rządów Rady Regencyjnej z podległymi instytucjami, organizacjami społecznymi, a także władzami okupacyjnymi.

Abstract: Archives occupy a special place in academic research. The aim of the paper is to present sources for research on the functioning of the Regency Council in the resources of the Archives of New Records in Warsaw (AAN). The documentation collected in the AAN is

---

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1595-1768>; dr, Archiwum Akt Nowych w Warszawie. E-mail: wj.jakubowski@uw.edu.pl.

dispersed (it is stored in several archival units: the Civil Cabinet of the Regency Council, the Presidium of the Council of Ministers, the Ministry of Provisioning, the Ministry of Foreign Affairs, and private files) and most often complements each other. The aforementioned documents allow for the presentation of both the organization of governments, their personnel, as well as the analysis of the "governing process" and the connections between the Regency Council and subordinate institutions, social organizations, and the occupation authorities.

Uwagi wstępne

Nauki humanistyczne i społeczne, a nierzadko i przedstawiciele innych dyscyplin wiedzy opierają swoje badania o źródła przechowywane w archiwach¹. Źródła te, charakteryzujące się znaczną różnorodnością, tak w zakresie formy jak i nośnika, na którym zostały utrwalone – od dokumentów pisanych, poprzez mapy, plakaty i afisze, fotografie i filmy, nagrania dźwiękowe po dokument elektroniczny – są szczególnie istotne dla badań dziejów najnowszych Polski. Owo znaczenie dotyczy zarówno mechanizmów funkcjonowania państwa, procesów społecznych, aktywności partii i ugrupowań politycznych, urzędów i instytucji, podmiotów gospodarczych, czy konkretnych polityków i działaczy społeczno-gospodarczych, by wymienić tylko ważniejsze elementy z bogatej mozaiki dziejów RP XX–XXI wieku. Stan zachowania wspomnianych źródeł bywa wysoce zróżnicowany i jest na ogół pochodną aktywności danego aktotwórcy, czasokresu jego funkcjonowania, a nierzadko zdarzeń losowych, czy konfliktów zbrojnych. Wypada wreszcie podkreślić, iż efektem badań naukowych mogą być syntezy, monografie i artykuły naukowe, a także edycje źródłowe przybliżające szerszemu kręgowi badaczy, czy pasjonatów historii określone grupy dokumentów. Popularyzację poprzedza naukowe opracowanie publikowanych tekstów, a oba działania umożliwiają ochronę oryginałów przed zniszczeniem wskutek częstego udostępniania. Kwestia edycji źródeł będzie przedmiotem poniższej analizy, a okazją do jej przedstawienia stało się wydanie drukiem protokołów posiedzeń rządów Rady Regencyjnej (RR) z lat 1917–1918². Edycja ta, której znaczenie, choćby z uwagi na dokonania owych rządów w tworzeniu podwalin niepodległego Państwa Polskiego,

¹ Mamy w tym miejscu na uwadze wszystkie archiwa przechowujące narodowy zasób archiwalny, a więc zarówno archiwa państwowe, samorządowe jak i archiwa działające w podmiotach tworzących niepaństwowy, ewidencjonowany zasób archiwalny i twórców niepaństwowego, nieewidencjonowanego zasobu archiwalnego.

² *O niepodległą i granice. Protokoły posiedzeń rządów Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego 1917–1918*, cz. I–III, *Wprowadzenie* Z.J. Winnicki, oprac., wybór i przygotowanie do druku M. Jabłonowski, W. Janowski, G. Sołtysiak, Warszawa 2019–2020, ss. 1732.

trudno przecenić, powstała w oparciu o zasób Archiwum Akt Nowych (AAN) przechowującego szeroko pojętą dokumentację władz centralnych RP od 1918 roku po dzień dzisiejszy³. W powyższym szkicu scharakteryzujemy źródła dotyczące rządów RR. Zostaną one przedstawione w dwóch obszarach: instytucjonalnym i prywatnym obecnym w spuściznach osobowych polityków.

Archiwalia instytucjonalne

Dokonania rządów Rady Regencyjnej jako całości, członków rządu odpowiedzialnych za pracę ministerstw i pewnych ich aspektów znajdują swoje odzwierciedlenie w kilku zespołach archiwalnych proveniencji urzędowej przechowywanych w zasobie AAN. Na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza dwa z nich.

Pierwszym jest Gabinet Cywilny Rady Regencyjnej (GCRR) z lat 1917–1918, organ stanowiący *de facto* jej kancelarię. Kancelaria spełniała istotną rolę, przygotowywała bowiem wraz z Prezydium Rady Ministrów całokształt korespondencji Rady Regencyjnej. Gabinet stanowił także swoiste miejsce odbioru zarówno projektów ustaw i rozporządzeń przygotowywanych przez rząd do decyzji Rady jak i ogółu korespondencji wpływającej o charakterze urzędowym i prywatnym. Akta Gabinetu po jego likwidacji w grudniu 1918 roku zostały przejęte początkowo przez Kancelarię Cywilną Naczelnika Państwa, a następnie Kancelarię Cywilną Prezydenta RP. W roku 1923 trafiły do Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, a w 1930 roku do AAN. W okresie okupacji akta Gabinetu Cywilnego Rady Regencyjnej zabezpieczone w forcie Sokolnickiego na Żoliborzu, a następnie wywiezione do Częstochowy nie podzieliły losów zasobu AAN, który w 97% uległ zniszczeniu⁴, i ocalały⁵.

Warto podkreślić, iż zespół GCRR obejmujący 323 jednostki archiwalne (j. a.) i mierzący ok. 2 m. b. zachował się kompletnie. Akta zespołu odzwierciedlają omówione wyżej zadania urzędu, dokumentują więc także działania rządów. Protokoły posiedzeń Rady Ministrów obejmują jednak wyłącznie okres 4.04.1918–8.11.1918, a więc w całości rządy Jana Kantego Steczkowskiego i Józefa Świerzyńskiego oraz fragment „technicznego” rządu Władysława Wró-

³ Powyższe cezurę charakteryzujące zasób AAN należy traktować umownie. Po przejściu w roku 1990 roku zasobu b. Centralnego Archiwum KC PZPR w AAN znalazło się „Archiwum Londyńskie” PPS z lat 1816–1892, 1892–1932, a także zespoły innych partii i organizacji.

⁴ W dniu 3 listopada 1944 roku zasób AAN przechowywany w budynku Szkoły Głównej Handlowej przy Rakowieckiej 6 został spalony przez oddziały SS.

⁵ AAN, Registratura własna, A. Lampe, *Wstęp do inwentarza Gabinetu Cywilnego Rady Ministrów* (GCRR), s. 1–3.

blewskiego. W tym stanie rzeczy dla ilustracji prac rządu pewnego znaczenia nabierają inne serie akt tego zespołu, a zwłaszcza: Prezydent Ministrów [premier], sygn. 104–118, w której warto zwrócić uwagę na kontrowersje wokół zakończonej fiaskiem nominacji hr. Adama Tarnowskiego na premiera i tryb powoływania następnych szefów rządu⁶, W serii dot. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, sygn. 122–141, interesujące z uwagi na aktywność legislacyjną resortu wydają się projekty aktów prawnych kierowanych na Radę Stanu w okresie 1.07–14.11.1918⁷. Podobna aktywność odzwierciedlona w serii Ministerstwa Sprawiedliwości, sygn. 142–157, cechowała w drugiej połowie 1918 roku i ten resort⁸. W serii Ministerstwa Skarbu, sygn. 158–172, na uwagę zasługują sprawozdania okresowe resortu dotyczące początków rządu J. Kucharskiego⁹, jak również działalność komisji zajmującej się rejestracją strat wojennych w okresie 15.06–14.11.1918¹⁰. W serii Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, sygn. 173–181, istotne wydają się dekrety i akty prawne przygotowane na Radę Stanu w 1918 roku¹¹. Podobny charakter, zwłaszcza w zakresie projektów aktów prawnych poszczególnych resortów, mają serie akt Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Koronnych, sygn. 182–194, Ministerstwa Przemysłu i Handlu, sygn. 198–209, Ministerstwa Opieki Społecznej i Ochrony Pracy, sygn. 210–223 i Ministerstwa Apropozycji, sygn. 224–235¹². W serii akt Rady Stanu, sygn. 236–240a, znajdujemy wnioski i przedłożenia rządowe z okresu czerwiec–lipiec 1918 roku¹³. Seria Departamentu Spraw Politycznych – Ministerstwa Spraw Zewnętrznych, sygn. 241–256, przynosi różnorodną dokumentację wytworzoną zarówno przez centralę warszawską jak i jej placówki zagraniczne. Tak np. w teczce o tajemniczym tytule „Polityczne – ogólne” znajdujemy sprawozdanie mjr Kazimierza Drewnowskiego, adiutanta Rady Regencyjnej z jego podróży do Berlina w lutym 1918 roku, czy też raport z Ukrainy dot. zawarcia pokoju brzeskiego¹⁴. W serii Komisji Wojskowej – Ministerstwa Spraw Wojskowych, sygn. 257–275, zwraca uwagę teczka zawierająca rozporządzenia resortu z okresu październik–listopad 1918 roku¹⁵. Wreszcie w obszernej serii Referendarza RR, sygn. 281–313, znajdujemy materiały dot. organizacji urzędów centralnych, przejmowania administracji, czy rokowań

⁶ AAN, Registratura własna, Inwentarz GCRR, sygn. 106–107.

⁷ Tamże, sygn. 140.

⁸ Tamże, sygn. 156.

⁹ Tamże, sygn. 162.

¹⁰ Tamże, sygn. 171.

¹¹ Tamże, sygn. 180–181.

¹² AAN, Inwentarz GCRR, s. 25–31.

¹³ IAAN, GCRR, sygn. 240.

¹⁴ Tamże, sygn. 250.

¹⁵ Tamże, sygn. 274.

pokojowych w Brześciu, a także sprawozdanie z działalności przedstawicielstwa rządu w Berlinie w okresie 25–30.09.1918¹⁶.

Na szczególną uwagę zasługuje zespół akt Prezydium Rady Ministrów z lat 1917–1939. Akta zespołu w większości zostały zniszczone w budynku SGH w listopadzie 1944 roku. Ocalało – dzięki zabezpieczeniu części najcenniejszych akt w Forcie Sokolnickiego i rewindykacji dokumentacji wywiezionej do Niemiec z ZSRR – około 25% zespołu liczącego dziś 34 997 j. a. i mierzącego ponad 141 m. b.¹⁷ Zespół PRM został podzielony na XII serii nawiązujących do kancelaryjnego układu akt w okresie funkcjonowania urzędu. Szczególnie ważna dla naszych zamierzeń okazała się seria I mieszcząca protokoły posiedzeń RM z lat 1917–1937, w tym dokumentację jej Komitetu Politycznego¹⁸ i Rady Obrony Państwa licząca 109 tomów. Pierwsze 4 tomy, zawierające protokoły posiedzeń wszystkich rządów Rady Regencyjnej, stały się podstawą edycji źródłowej.

Informacje o działalności wspomnianych rządów zawiera także II seria zespołu PRM dotycząca akt z lat 1917–1918 licząca 118 j. a. W serii tej na uwagę zasługuje partia dokumentacji ilustrująca funkcjonowanie polskich urzędów i instytucji tego okresu. Znajdujemy tutaj korespondencję władz niemieckich z Radą Ministrów i nominacje ministerialne¹⁹. Istotna dla analizy czynności premierów i ich kontaktów urzędowych i prywatnych będzie korespondencja i przemówienia publiczne²⁰. Funkcjonowanie Rady Ministrów ilustrują okólniki i korespondencja wewnętrzna, a także dla celów porównawczych zawiadomienia o posiedzeniach rządu²¹.

Aktywność rządów Rady Regencyjnej ilustrują także zespoły akt niektórych ministerstw przechowywanych w zasobie AAN. Zawierają one przykłady działań członków rządu w przypisanych im zakresach zadań. W zespole akt Ministerstwa Apropowizacji [1915–1916] 1917–1921 [1922–1924] znajdujemy dla przykładu informacje o naradach z władzami okupacyjnymi poświęconych apropowizacji kraju i Zagłębia, zapis posiedzeń dot. opracowania planu apropowizacji kraju, miast i armii w ziemi, czy dane dotyczące przejmowania gospodarki i czynionych wokół tego interwencji u władz niemieckich²².

W zespole akt Ministerstwa Spraw Zagranicznych [1915–1917] 1918–1939 zgromadzono między innymi: komunikaty dot. udziału przedstawicieli rządu

¹⁶ Tamże, sygn. 292, 301, 308.

¹⁷ AAN, Registratura własna, *Wstęp do zespołu Prezydium Rady Ministrów*, s. 19–21.

¹⁸ Wspomniane materiały stały się przed laty podstawą edycji źródłowej. Patrz, *O niepodległą i granice. Protokoły Komitetu Politycznego Rady Ministrów 1921–1926*, *Wstęp*, wybór, oprac. i przygotowanie do druku M. Jabłonowski, W. Janowski, Warszawa–Pułtusk 2004, ss. 535.

¹⁹ AAN, PRM, cz. II, sygn. 1.

²⁰ Tamże, sygn. 4–7.

²¹ Tamże, sygn. 8–9.

²² AAN, Ministerstwo Apropowizacji, sygn. 60–62.

Królestwa Polskiego w rozmowach pokojowych i uznania państwa polskiego, notatki i komunikaty w sprawie starań o udział w rokowaniach brzeskich, koncepcji „austro-polskiego” rozwiązania sprawy polskiej i przejmowania władzy po okupantach. Bardziej ogólny charakter mają komunikaty informacyjne Biura Prasowego Departamentu Spraw Politycznych TRS, a następnie Wydziału Prasowego Departamentu Stanu z lat 1917–1918. Na uwagę zasługuje też Instrukcja Departamentu Spraw Politycznych o sytuacji w Królestwie Polskim i przyszłych zadaniach departamentu z 1917 roku²³.

Materiały ministerstw, jak się wydaje, w istotny sposób dopełniają niekiedy lakoniczne wypowiedzi członków rządu na posiedzeniach RM, czy też informują o realizacji jej decyzji.

Spuścizny osobowe

Dokumentacja obrazująca aktywność polityków, naukowców, działaczy społecznych, czy gospodarczych zawarta w ich archiwach prywatnych, która została przekazana i stale – z różnym natężeniem – napływa do zasobu AAN stanowiąc istotną i bynajmniej nie marginalną jego część.

Niektóre ze spuścizn dotyczą w różnym stopniu działalności rządów Rady Regencyjnej. Jedną z nich są „Akta rodziny Dzierzbickich” z lat [1819–1879] 1883–1980 obejmujące 194 j. a., co stanowi 3,4 m. b. Na uwagę zasługują zwłaszcza materiały Stanisława Dzierzbickiego, które zostały przekazane do AAN z Archiwum Głównego Akt Dawnych, dokąd trafiły w nieznanych okolicznościach²⁴. Warto przypomnieć, iż Dzierzbicki zasiadał w rządzie Jana Kantego Steczkowskiego jako minister rolnictwa i dóbr koronnych i pozostawał w składzie RM do 20.10.1918 r., wielokrotnie przewodnicząc obradom²⁵.

W materiałach S. Dzierzbickiego na uwagę zasługują dwa – zasadniczo różne – dokumenty. Pierwszy z nich stanowi, skierowane do wiadomości Dzierzbickiego, pismo referenta Komisji Wojskowej Władysława Szajewskiego do premiera za pośrednictwem dyrektora tejże, Franciszka Radziwiłła z 30.07.1918 roku. Pismo zawiera informacje dot. organizacji, obsady personalnej i działalności Biura ds. Jeńców²⁶.

²³ AAN, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, sygn. 7006–7008, 7952–7953.

²⁴ AAN, Registratura własna, A. Lampe, *Wstęp do zespołu*, s. 2.

²⁵ S. Dzierzbicki przewodniczył obradom rządu w dniach 7.06.1918 roku oraz 22, 24 i 31.07.1918 roku, a także 2, 6, 8, 9, 13, 20, 22, 23 i 29.08.1918 roku, jak również 4, 12, 18, 20, 26.09.1918 roku.

²⁶ AAN, Akta rodziny Dzierzbickich, sygn. 66, s. 2–3.

Druga kwestia, znacznie obszerniejsza w wymiarze dokumentacyjnym, dotyczy funkcjonowania Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Koronnych w okresie lipiec–październik 1918 roku. Zwraca uwagę wystąpienie S. Dzierzbickiego do przedstawicieli prasy 2.07.1918 r., w którym zaprezentował on najbliższe zamierzenia MRiDK. Miały się one koncentrować na współpracy z organizacjami społecznymi. Dzierzbicki podkreślił, iż decyzje kierowanego przez niego urzędu „winny mieć na widoku przede wszystkim ogólne interesy państwowe oraz podniesienie ogólnego dobrobytu, a nie interesy poszczególnych klas i stanów”. Problemy te zostały rozwinięte w sferze opieki nad pracownikami rolnymi i bezrolnymi, produkcji rolnej i jej finansowania, tworzenia Urzędów Ziemskich, scalania gruntów itd. Interesująca wydaje się także seria protokołów narad kierownictwa Ministerstwa, na których omawiano zarówno bieżące sprawy resortu, jego projekty ustawodawcze jak i uchwały rządu, czy kontakty z władzami okupacyjnymi i innymi resortami²⁷.

W październiku 2014 r. mieszkaniec Zgierza dr Jacek Walicki przekazał do zasobu AAN fragment archiwum prywatnego Władysława Wróblewskiego z lat 1914–1919. Archiwum to stanowiące *de facto* zbiór dokumentów luźnych było przemieszane z dokumentacją członków rodziny darczyńcy²⁸. Zachowany fragment archiwum W. Wróblewskiego nie dotyczy wyłącznie okresu rządów RR, ani tym bardziej samego rządu twórcy spuścizny, ma bowiem szerszy charakter. Trzeba pamiętać, iż Wróblewski, długoletni pracownik naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego, w początkach 1918 r. przeszedł do służby państwowej, objął kierownictwo Biura Prezydialnego RR, a w początkach II RP był podsekretarzem stanu w PRM, a następnie MSZ. Archiwum W. Wróblewskiego zilustrujemy jedynie kilku dokumentami z 1918 r. Jednym z nich jest pismo wystosowane przez Polską Radę Bezpieczeństwa w Moskwie do RR z 19.03.1918 r. w sprawie stworzenia warunków do powrotu ludności polskiej do ojczyzny. Kierownictwo Rady skupiającej przedstawicieli 76 organizacji polskich w Moskwie, odpowiedzialne za życie, zdrowie i mienie Polaków, uznawało za najważniejsze uzyskanie zgody władz niemieckich na ich powrót do kraju, a także sfinansowanie całej operacji. To drugie miała zabezpieczyć, po uzyskaniu aprobaty RR, emisja „Polskiej Pożyczki Ratowniczej”. Pismo zawierało analizę sytuacji społecznej, socjalnej i zdrowotnej ludności polskiej. Inny charakter ma niedatowana informacja przeznaczona dla Koła Polskiego w Wiedniu dot. kompetencji Centrali Odbudowy Kraju w zakresie udzielania subwencji i pożyczek. Środki te wyrażone w walucie Austro-Węgier, stosownie zwaloryzowane, miały być wydatkowane na odbudowę lub budowę budynków mieszkalnych i gospo-

---

²⁷ Tamże, sygn. 67, k. 31–32, 46–53, 65.

²⁸ AAN, registratura własna, teczka zespołu 2/2758, Korespondencja J. Walickiego z AAN.

darczych, wyposażenie w sprzęty domowe, urządzenie warsztatów rzemieślniczych, odbudowę średnich zakładów przemysłowych, zakup towarów, materiałów budowlanych, maszyn rolniczych i uzupełnienie inwentarza żywego²⁹. Problematyki przejmowania administracji z rąk władz okupacyjnych dotyczyło pismo premiera z 30.10.1918 r., – sygnowane przez Wróblewskiego – zawierające postulaty rządu w zakresie aprowizacji. Postulaty ujęto w dwóch punktach. Pierwszy wskazywał na oddanie przez władze niemieckie całokształtu spraw aprowizacyjnych wraz z aparatem skupu i dystrybucji ziemiopłodów i artykułów pierwszej potrzeby z dniem 15.11.1918 roku. Drugi dotyczył okresu przejściowego i obejmował wstrzymanie wywozu artykułów żywnościowych i pierwszej potrzeby przez Niemcy. Dopuszczono możliwość kontrolowanych dostaw tych towarów do Rzeszy w zamian za produkty niemieckie potrzebne stronie polskiej. Domagano się także zapewnienia polskim referentom aprowizacyjnym możliwości pełnej realizacji zadań, w tym dokonywania rekwizycji wyłącznie za ich pośrednictwem. Postulowano pełną kontrolę rządu polskiego nad obrotem artykułami żywnościowymi w handlu wewnętrznym i zagranicznym, tak by wysyłka towarów za granicę była możliwa po uzyskaniu kontrasygnaty Ministerstwa Apropowizacji. Domagano się wreszcie dostarczenia odpowiedniej ilości wagonów dla zaopatrzenia wielkich miast. Na rzecz aprowizacji miało zostać zabezpieczona pula zboża przechowywanego w spichrzach poza terenem okupacji austro-węgierskiej³⁰.

W sierpniu 2018 roku p. Ewa Kopczyńska przekazała do zasobu AAN „Akta Jana Kucharzewskiego” z lat 1910–1940 obejmujące 18 j. a.³¹ Analiza, pozostająca bez ewidencji, dokumentacji wykazała, iż spuścizna obejmuje głównie materiały wytworzone przez Kucharzewskiego jako delegata Biura Propagandy Zagranicznej PRM w Bernie³². W aktach pierwszego premiera rządu RR zasługuje na uwagę jego obszerny życiorys obejmujący działalność społeczno-polityczną, a zwłaszcza naukową i publicystyczną. W tej ostatniej dziedzinie aktywności dokument wymienia szczegółowo kolejne publikacje Kucharzewskiego wraz z ich datacją³³.

Spuścizna zawiera także oryginał listu Ignacego Rosnera datowanego w Wiedniu 12 grudnia 1917 roku do J. Kucharzewskiego jako premiera. List

²⁹ AAN, Akta W. Wróblewskiego, sygn. 6.

³⁰ Tamże, sygn. 17.

³¹ AAN, registratura własna. Teczka zespołu 2/2973. Korespondencja E. Kopczyńskiej z AAN.

³² Materiały tego Biura przechowywane w AAN zostały opublikowane, patrz: *O niepodległą i granice. Raporty i informacje Biura Propagandy Zagranicznej Prezydium Rady Ministrów 1920–1921*, Opracowanie, wybór i przygotowanie do druku M. Jabłonowski, W. Janowski, A. Koseski, Warszawa–Pułtusk 2002, ss. 486.

³³ AAN, Akta Jana Kucharzewskiego, sygn. 1.

pisany przez zwolennika orientacji austriackiej zawiera charakterystykę poglądów Niemiec i Austro-Węgień w sprawie przyszłych granic Polski, a zwłaszcza swoistej gry „Galicją” i „Litwą” jako potencjalnej części kraju. Sam Rosner optował za przyłączeniem zarówno Galicji jak i Litwy, czy jej części³⁴.

Konkluzje

Zaprezentowany wyżej, z konieczności skrótowy, przegląd materiałów źródłowych w zasobie AAN dotyczących rządów Rady Regencyjnej w latach 1917–1918 daje podstawę do sformułowania kilku wniosków o ogólniejszym charakterze:

- Źródła do badań nad funkcjonowaniem rządów RR w zasobie AAN mają charakter rozproszony i najczęściej wzajemnie się uzupełniający, badania te wymagają więc dobrego rozpoznania zasobu zarówno po stronie zespołów instytucjonalnych, jak archiwów prywatnych.
- Podstawowym źródłem informacji o pracy rządów są protokoły jego posiedzeń. Zawierają one dane o datach posiedzeń, ich uczestnikach, porządku dziennym, dyskusji nad niektórymi projektami uchwał i same uchwały. Większość protokołów zaopatrzona jest w załączniki (PRM cz. I, GCRR).
- Szereg wątków podejmowanych na posiedzeniach znajduje swoje uzupełnienie w zespołach ministerstw i urzędów centralnych. Dotyczy to zwłaszcza projektów aktów prawnych i pracy nad ich wariantami; informacji merytorycznych stanowiących podstawę do wystąpień ministrów na forum rządu (PRM cz. II, GCRR, akta wybranych ministerstw z lat 1917–1918, Akta Dzierzbickich, Akta W. Wróblewskiego).
- Część interesującej nas dokumentacji ma charakter uzupełniający i może zawierać zarówno dokumenty powtarzalne jak i unikatowe, czego przykładem może być wspomniane wyżej pismo I. Rosnera.

Warto podkreślić, iż uwaga poczyniona w punkcie 1 może mieć wymiar uniwersalny do badań nad dziejami XX–XXI wieku i źródeł zgromadzonych w AAN.

Bibliografia

Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN)

- Akta J. Kucharzewskiego, sygn. 1.
Akta rodziny Dzierzbickich, sygn. 66.
Akta W. Wróblewskiego, sygn. 6.
GCRR, sygn. 240.

---

³⁴ Tamże, sygn. 11.

- Prezydium Rady Ministrów (PRM), cz. II, sygn. 1.
Ministerstwo Apropowizacji, sygn. 60–62.
Ministerstwo Spraw Zagranicznych, sygn. 7006–7008, 7952–7953.
Registratura własna, A. Lampe, *Wstęp do inwentarza Gabinetu Cywilnego Rady Regencyjnej* (GCRR).
Registratura własna, A. Lampe, *Wstęp do zespołu*.
Registratura własna, Inwentarz GCRR, sygn. 106–107.
Registratura własna,teczka zespołu 2/2758, Korespondencja J. Walickiego z AAN.
Registratura własna, *Wstęp do zespołu Prezydium Rady Ministrów*.
Registratura własna. Teczka zespołu 2/2973. Korespondencja E. Kopczyńskiej z AAN.
Protokoły Komitetu Politycznego Rady Ministrów 1921–1926, wstęp, opracowanie, wybór i przygotowanie do druku: M. Jabłonowski, W. Janowski, Warszawa–Pułtusk 2004.
Protokoły posiedzeń rządów Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego 1917–1918. cz. I–III. Wprowadzenie Z.J. Winnicki, oprac., wybór i przygotowanie do druku: M. Jabłonowski, W. Janowski, G. Sołtysiak, Warszawa 2019–2020.
Raporty i informacje Biura Propagandy Zagranicznej Prezydium Rady Ministrów 1920–1921, oprac., wybór i przygotowanie do druku: M. Jabłonowski, W. Janowski, A. Koseski, Warszawa–Pułtusk 2002.